

Ermenistan bir tərəfdən sərhədlərin dəqiqləşdirilməsinə qarşı çıxır, digər tərəfdən sərhəddə "beynəlxalq müşahidəçi" yerləşdirməkdə israr edir. Beləliklə də, Fransa başda olmaqla, bəzi oyunçuları yenidən regiona qaytarmaq, 10 noyabrda imzalanmış üçtərəfli sazişi pozmaq, status-kvonu hansısa formada dəyişmək istəyir.

"AzPolitika.info" Ermənistanın son addımlarını və ümumilikdə regionda yaranmış durumu sabiq xarici işlər naziri Tofiq Zülfüqarovla müzakirə edib.

- Tofiq müəllim, Bakının Azərbaycan-Ermənistan sərhədini dəqiqləşdirmək üçün atdığı addımlara rəsmi İrəvan təxribatlarla cavab verir. Sizcə, erməni tərəfinin delimitasiya və demarkasiya prosesini ləngitməkdə məqsədi nədir?

- Hesab edirəm ki, sərhəddəki təxribatlar İrəvan tərəfindən bilərəkdən törədilir. Məqsədləri yeni münəcişə zonası yaratmaq və 44 günlük müharibənin nəticəsində oyundan kənar qalan bəzi dünya oyunçularını bölgəyə qaytarmaqdır. Nikol Paşinyan Parisə getməzdən əvvəl müəyyən bəyanatlar səsləndirdi, elə səfəri çərçivəsində də bəzi fikirlər söylədi. Açıq dedi ki, vasitəçilik istəyir.

Bundan əvvəlki siyasi vasitəçini - Minsk Qrupunu demək olar ki, Azərbaycan oyundan kənarlaşdırıb. İndi sərhəd yeganə yerdir ki, Ermənistan orada nəse edə bilər. Bu səbəbdən də istəyir ki, prosesləri qızıdır və sərhəddən sonra gərginlik Qarabağa keçsin, nəticədə əvvəlki kimi bəlli oyunçular - Fransa və ola bilsin ki, ABŞ bölgədə söz sahibi olsunlar.

- Nikol Paşinyan Parisdə bəyan etdi ki, 10 noyabr sazişi kağız parçasıdır və bu "kağız" problemi həll etmədi. Bununla Paşinyan hansı mesaj verir?

- Nə gözəl... Deməli, həmin razılaşma sənədində bizim Laçın və digər məsələlərlə bağlı öhdəliyimiz vardı. İrəvan o cür düşünürsə, biz də həmin sənədi rədd edə bilərik.

- Paşinyan eyni zamanda, sərhəddə beynəlxalq müşahidəçilərin yerləşdirilməsini də vacib sayır...

- Bir az əvvəl bu məsələni açıqladım. Bəli, məqsədləri budur. İstəyirlər ayrı bir oyun oynasınlar. Əlbəttə, Azərbaycanın öz sərhədlərində öz sərhədçiləri duracaq. Yəni, bu oyuna gedən deyilik. Onlar öz sərhədləri boyunca kimi istəyirlərsə, yerləşdirsinlər. Xüsusən ona görə ki, indiki Ermənistan sərhədlərində ruslar da var və onlar rəsmi şəkildə Ermənistan sərhədlərinin qorunmasında iştirak edirlər. Qorur, indiki başqa ölkələrin də hərbiçilərini prosesə cəlb etmək, sərhədlərində yerləşdirmək istəyirlərsə, bu, İrəvanın öz işidir.

Açıq deyim ki, bizim Ermənistanın bu istəyinin qarşısını almaq imkanımız yoxdur. Kimi istəyirlərsə, sərhədlərinə getirə bilərlər. Onların tərəfində hansı ölkə ordusunun ola biləcəyindən asılı olmayaraq, biz öz sərhədlərimizi müəyyən etməli, onu nəzarətə götürməliyik. Məncə, kiminsə vasitəçilik funksiyasını qəbul etmədiyimizi qəti şəkildə ortaya qoymalıyıq. Ermənistan isə arzu edirsə, sərhədlərinə Afrikadan da hərbiçi gətirsin.

- Sizcə, indiki halda Moskva Nikol Paşinyanın sərhədlərə "beynəlxalq müşahidəçi" gətirmək təklifini necə qarşılayır?

- Əslində, burada əsas maraqlı tərəf Rusiyadır. Rusiya Ermənistanla dost olmaqda qərarlıdırsa, buyu-

rub Ermənistanla "dostum, siz nə edirsiniz" sualını versin. Biz də kənardan baxıb prosesləri müşahidə edək, lazım olsa əlavə bir az da nöyüt tökək ki, yaxşı yansın.

- Ermənistan baş nazirinin müavini Mqer Qırıqoryan Azərbaycanın sərhəddəki fəaliyyətlərini əsas götürərək, üçtərəfli komissiyada fəaliyyətlərini dayandırdıqlarını elan etdi. Bunun ardınca Azərbaycanın Ermənistan nümayəndələri sərhəd məsələsinə görə Moskvada görüşdü. Sizcə, sərhədlərin dəqiqləşdirilməsi prosesi bundan sonra necə apanlacaq?

- Əslində, bu suallar Rusiya tərəfindədir. Çünki üçtərəfli razılaşmanın təminatçısı Rusiya və şəxsən

tin 10 noyabr razılaşmasından sonra elan etdi ki, əgər Ermənistan razılaşmadan imtina edərsə, bu, onun üçün fəlakət olacaq...

- Demək istəyirsiniz ki, fəlakət yaxınlaşır?

- Ehtimal edirəm ki, İrəvanın addımları onun fəlakətini və məğlubiyyətinin dərinləşməsinə bir növ yaxınlaşdırır. Əlbəttə, heç kimin şübhəsi yoxdur ki, Azərbaycan öz sərhədini tam şəkildə bərpa edəcək. Üstəlik, bu halda Naxçıvanla kommunikasiyanı da yaradacaq. Çünki bu, Azərbaycan üçün vacib məsələdir. Bu baxımdan ermənilər istəyirlərsə, hansısa əcnəbi hərbiçiləri sərhədlərində yerləşdirsinlər. Guya orada fransız və ya alman əsgəri duracaq?

sini müzakirə etmir və etməyəcək. Bunu Ermənistanın həm hakimiyyəti, həm də müxalifəti bəyan edir. Azərbaycan Prezidenti isə bir ay əvvəl bəyan edib ki, lazım gəlsə dəhlizi güc yolu ilə açacağıq. Sizcə, məsələ hansı formada həllini tapacaq?

- Siyasi təhlillər onu göstərir ki, Ermənistan tərəfindən belə bəyanatlar artmaqda davam edəcək. Bu halda bir müddət Azərbaycan Rusiya ilə açıq və gizli məsləhətləşmələr aparacaq. Mövzu da Ermənistanın razılaşmadan imtina etməsi məsələsi olacaq. İstisna etməm ki, biz də bəzi bəndlərin icrasından imtina edə bilərik. Məsələn, Laçın dəhlizində öz postumuzu qura, özümüz istədiyimiz şəkildə bundan istifadə edə bi-

da anlayır ki, bundan o yanısı mümkün deyil. Niyə? Rusiya iqtisadi baxımdan Qərbdən qat-qat zəif olsa da, hərbi baxımdan məğlub olmasdan əvvəl dünyanı dağıda bilər. Putinin "biz dünyanı neynəyirik, əgər Rusiya orada olmayacağısa" bəyanatı var. Yeni bizi məhv etsələr, biz də dünyanı dağıdacağıq. Deməli, münasibətlərdə təzyiqlərin də bir həddi var. Bunu Rusiya da, Qərb də yaxşı başa düşür. İndi həmin sammitlərdən hansısa radikal dəyişiklikləri gözləmək, mənəcə, ağılabatan deyil. Əksinə, orada baş verən görüşlərdən həm Rusiya, həm də Qərb çalışıb münasibətlərində yeni səhifə açmaq üçün istifadə edəcək. Ermənistan isə yenə də öz çapına uyğun

Tofiq Zülfüqarov:

“Laçın dəhlizi bağlanmalı, güc tətbiq edilməlidir” “Ermənistan qarşı rəsmən ərazi iddiası irəli sürməliyik”

Heç kim yaddan çıxarmasın ki, Azərbaycan bu məsələdə tək deyil. Üçtərəfli sazişin Ermənistan tərəfindən tapdalanması Putinin imicinə zərərdir, hörmətsizlikdir. Ən azından ictimaiyyət belə qəbul edəcək. Razılaşmanın da qarantı Rusiyadır. Digər tərəfdən, Ermənistan ümid edir ki, rusların yerinə kimsə başqa birisi gəlib onları qoruyacaq. Bu variant inandırıcı deyil. Ermənistanın son davranışları bizə deyil, əslində, Rusiyaya qarşıdır. Ümumiyyətlə, indiki mərhələdə Ermənistan üçün əsas təhlükə onunla bağlıdır ki, Rusiya və Qərb burada toqquşmağa hazırdır. Bu toqquşmada əsas oyunçu Azərbaycan olmayacaq. Bu baxımdan Ermənistan üçün mürəkkəb və riskli vəziyyət yaranır

onun prezidentidir. Günlərin birində biz ruslara sual verəcəyik. Deyəcəyik ki, Ermənistan üçtərəfli sazişdən imtina edir. Onlar sazişin bir qismini yerinə yetirərsələr də, bir qismini yitirirlər. Əgər onlar öhdəliklərdən imtina edərlərsə, bu o deməkdir ki, üçtərəfli saziş yoxdur. Deməli, biz də imtina edə bilərik.

İkincisi, Prezident Vladimir Pu-

Mən bu ehtimalları ciddi qəbul etmirəm və bu, mümkün olası iş də deyil.

Heç kim yaddan çıxarmasın ki, Azərbaycan bu məsələdə tək deyil. Üçtərəfli sazişin Ermənistan tərəfindən tapdalanması Putinin imicinə zərərdir, hörmətsizlikdir. Ən azından ictimaiyyət belə qəbul edəcək. Razılaşmanın da qarantı Rusiyadır. Digər tərəfdən, Ermənistan ümid edir ki, rusların yerinə kimsə başqa birisi gəlib onları qoruyacaq. Bu variant inandırıcı deyil. Ermənistanın son davranışları bizə deyil, əslində, Rusiyaya qarşıdır. Ümumiyyətlə, indiki mərhələdə Ermənistan üçün əsas təhlükə onunla bağlıdır ki, Rusiya və Qərb burada toqquşmağa hazırdır. Bu toqquşmada əsas oyunçu Azərbaycan olmayacaq. Bu baxımdan Ermənistan üçün mürəkkəb və riskli vəziyyət yaranır. Təbii ki, Azərbaycan öz milli maraqlarını təmin etmək üçün hazır olmalıdır.

Mən bir müddət əvvəl bəyan etmişəm ki, Azərbaycan Ermənistanla qarşı rəsmən ərazi iddiaları irəli sürməlidir. Çünki Zəngəzur 100 il əvvəl bolşeviklər tərəfindən ermənilərə verilib. Bu, bizə qarşı ədalətsiz qərar olub. Faktiki olaraq, Zəngəzurdə yaşayan azərbaycanlılar da son 100 ildə etnik təmizləməyə məruz qalıblar. Tarixi ədaləti bərpa etmək üçün Azərbaycan öz maraqlarını müdafiə edərkən bu məsələni həll etmək hüququna malikdir. Ermənistan bizə qarşı belə siyasət tətbiq edib, ərazilərimizi 30 il işğal altında saxlayıb, etnik təmizləmələr aparıb və s. Buna görə onlara bir söz deyən olmayıb. Biz də ərazi iddialarımızı ortaya qoymalıyıq. Bunda məntiq var.

- Ermənistan tərəfi açıq elan edir ki, İrəvan Zəngəzur dəhlizi məsələ-

lərək.

- Bunun baş tutması üçün ruslar bizə şərait yaradacaqlarmı?

- Burada söhbət konstatasiya, yeni faktın təsdiqi edilməsi mərhələsindən gedə bilər. Əgər sən razılaşmadan imtina edərsən, buna cavab olaraq hansısa siyasi hadisələr baş verməlidir.

İlk olaraq, təminatçı kimi Rusiya və Prezident Putin buna münasibətini açıqlamalıdır. Bu halda Ermənistanla təzyiqlər olsa və bu, bizi qane etsə, başqa məsələ. Yox, əgər bu baş verməyəcəksə, Azərbaycan da bəyan edəcək ki, 10 noyabr razılaşması qüvvədən düşüb və biz Laçın dəhlizini bağlayırıq. Və ya dəhlizi bir istiqamətə - çıxışa açıq saxlayırıq.

İkinci mərhələdə bu və ya digər şəkildə güc tətbiq edilməlidir ki, Azərbaycanla Naxçıvan arasında əsaslı və təminatlı əlaqə yaradılsın, bəyannamədə nəzərdə tutulan, amma həyata keçirilməyən öhdəlik bir-tərəfli şəkildə həyata keçirilsin.

- İyunun 11-də "Böyük Yeddiliyin", 14-də NATO-nun zirvə sammiti keçiriləcək. İyunun 15-də ABŞ və Avropa Birliyinin birgə sammiti planlaşdırılır. Eləcə də iyunun 16-da Bayden-Putin görüşü baş tutacaq. Belə fikirlər irəli sürülür ki, əslində Ermənistan bəzi prosesləri gecikdirməkdə həm də bu toplantıları gözləyir, çünki burada kollektiv Qərbin Rusiyaya qarşı qəti mövqeyi formalaşacaq və İrəvan da konkret hansı güc mərkəzinin yanında olacağını müəyyən edəcək. Bu, nə dərəcədə ciddi yanaşmadır?

- Məncə, Rusiyaya qarşı təzyiqlərin hansısa həddi var. Rusiyaya münasibətdə sanksiyalar və siyasi təzyiqlər ən yüksək həddədir. Hamı

olmayan oyun aparmaq istəyir, amma bu, mümkün deyil. Heç kəs Ermənistanla görə müharibəyə başlayan deyil. Biz bunu həm Gürcüstanın, həm də Ukraynanın təmsalında gördük. Odur ki, bu, ermənilərin illüziyaya qapanmasından başqa bir şey deyil.

- İndi həm də Çinlə Azərbaycan arasında münasibətlərin genişlənməsi seziilir. Çin liderinin Azərbaycan Prezidentlə telefon danışıqları aparması, nəqliyyat və lojistika məsələləri ilə bağlı fikirlər bunun göstəricisidir. Sizcə, Çinin bizim regionla bağlı siyasəti və maraqları nədən ibarətdir?

- Bəllidir ki, Zəngəzur dəhlizinin işlək vəziyyətə salınması Çinin də maraqlarına tam uyğundur. Pekinin məşhur "Bir kəmə, bir yol" layihəsi var. 1990-cı illərə baxanda görürük ki, başqa proseslər baş verirdi. "İpək Yolu" layihəsi öne çıxarılırdı. Avropa ilə şərq arasında əlaqələrin bərpası üçün səylər göstərilirdi. İndi isə əks istiqamətdə də layihələr mövcuddur. Azərbaycanın və bölgə dövlətlərinin bir çoxunun tranzit üçün ciddi imkanları var. Əgər bizim siyasətimizə baxsaq, görəcəyik ki, Azərbaycanın çoxvektorlu xarici siyasətinin əsas məqsədi tranzit mərkəzinə çevrilməkdir. Məhz ona görə Zəngəzur dəhlizi tək qərb-şərq və ya şərq-qərb istiqamətinə görə deyil, həm də şimal-cənub dəhlizi baxımından əhəmiyyətə malikdir. Burada ermənilərin inad etməsi hesab edirəm ki, onları bir çox dünya oyunçuları ilə küsdürəcək.

- Bayden-Putin görüşündən gözləntilər nədir, doğrudanmı iki supergüc məhz bu görüşdə təsir dairələrini müəyyənlayırlar?

- Belə fikirlər səslənir ki, onlar hansısa davranış qaydalarını dəqiqləşdirməlidirlər. Bilirsinizmi, tarixdə belə hadisələr baş verib. II Dünya Müharibəsindən sonra, 50-ci və 70-ci illərdə belə hadisələr olub. Siyasətçilər başa düşürlər ki, müharibə mümkündür. Sözsüz ki, heç kəs müharibə istəmir, onu istəmək də ağılsızlıq olardı. Deməli, tərəflər hansısa siyasi oyun qaydalarını müəyyən etməlidirlər. Məncə, bu görüşün əsas məqsədi bundan ibarətdir. Sadəcə dildə desək "sən bunu belə etmə, mən də bunu elə etməyim" müzakirələri. Nəzərə almaq lazımdır ki, proseslərə Çin kimi oyunçu da əlavə olunub. Üstəlik, digər mərkəzlər, münasibətlər də formalaşır. Bizim bölgəmizdəki Türkiyə-Rusiya münasibətləri kimi. Bu baxımdan dünyada maraqlı proseslər gedir.

Müsbət hal odur ki, biz bu proseslərə daha hazırlıqlı tərəfik, neinki rəqibimiz olan Ermənistan.

Rasim Əliyev